

Lange Nederlanders, korte Amerikanen

Gerbert van Loenen

Gezondheidszorg

Nederlanders zijn het langste volk op aarde. Volgens de Amerikaanse wetenschapper John Komlos komt dat door goede gezondheidszorg en geringe inkomensverschillen. De Amerikanen, ooit het langste volk, zijn door de Europeanen ingehaald.

Nederlandse kinderen groeien hun ouders voorbij, en dat gaat nu al generaties zo door. Er zijn meer volkeren die elke volgende generatie verder de hoogte in schieten, vooral in Europa. Maar de Nederlanders spannen daarbij de kroon en zijn inmiddels het langste volk op aarde, groter nog dan de Scandinavische volken.

Er is echter één, ooit gemiddeld heel lang volk, dat inmiddels aan alle kanten is ingehaald: de Amerikanen. Tot circa 1945 waren de Amerikanen het langste volk ter wereld. Hun dominantie in centimeters vestigden zij al vroeg. In 1860 bijvoorbeeld was de blanke volwassen Amerikaanse man gemiddeld ruim 1 meter 74. „De Nederlanders waren halverwege de 19e eeuw zo'n 4 à 5 centimeter kleiner dan de Amerikanen", zegt John Komlos, een Amerikaanse onderzoeker aan de universiteit van München. „Nu zijn ze 6,5 centimeter groter." Om precies te zijn: in 1997 was de gemiddelde 19-jarige Nederlandse man 183,2 centimeter groot; zijn Amerikaanse leeftijdgenoot daarentegen was in 2000 slechts 176,7 centimeter lang. De gemiddelde 21-jarige Nederlandse vrouw was in 1997 170,6 centimeter, haar Amerikaanse tegenhanger was in 1993 daarentegen 163,5 centimeter groot.

Aan de immigratie van wat kleinere Latijns-Amerikaanse of Aziatische mensen zal dat niet liggen, denkt Komlos, want hij heeft bij zijn berekening van de Amerikaanse lengtes de eerste generatie immigranten en mensen die thuis geen Engels spreken buiten beschouwing gelaten.

Komlos stelt dat zulke verschillen iets zeggen over de 'biologische welvaart' van mensen. Gezonde samenlevingen brengen lange mensen voort, achterblijvende groei kan wijzen op een ongezonde maatschappij. Dat de Nederlanders de langste mensen op aarde zijn geworden, spreekt dan ook voor de Nederlandse samenleving, denkt Komlos: „Het is een verzorgingsstaat die rekening houdt met de biologische behoeften van mensen." Nederlanders zijn Amerikanen voorbijgegroeid doordat in Nederland, anders dan in de VS, iedereen gezondheidszorg geniet, doordat er niet zulke armoede is als in de VS, en vooral ook doordat er goede zorg bestaat voor zwangere vrouwen en zuigelingen, ook als ze geen geld hebben, vermoedt Komlos. Na de Nederlanders komen de Noorwegen en de Zweden in de hitlijst van lange mensen.

Zij zijn eveneens opgegroeid in verzorgingsstaten met niet al te grote verschillen tussen arm en rijk en gezondheidszorg voor allen, merkt Komlos op.

Terwijl in Europa, en dan met name in de landen met een sterk sociale inslag, de mensen de hoogte in blijven schieten, groeien Amerikanen nauwelijks. Amerikaanse mannen zijn gemiddeld nauwelijks groter dan hun vaders. En bij vrouwen zijn er eerste aanwijzingen dat die krimpen ten opzichte van vorige generaties, zegt Komlos.

Aan een gebrek aan rijkdom ligt het niet. Amerika ligt wat dat betreft nog steeds voor op Europa en de laatste jaren zelfs weer in toenemende mate. Toch is dat aan de lengte niet meer te zien. Komlos: „Aangezien de VS een rijk land zijn met een geavanceerde gezondheidszorg en vrijwel ononderbroken economische groei hebben gekend sinds de Tweede Wereldoorlog, is het feit dat lengte in het bijzonder en gezondheid in het algemeen geen gelijke pas heeft gehouden met Europese ontwikkelingen nogal een raadsel.” Komlos zoekt de oplossing van dat raadsel in de verdeling van de rijkdom: de lengte van een volk hangt volgens hem niet alleen af van zijn rijkdom, maar ook van de verdeling daarvan en van de vraag of iedereen gezondheidszorg kan betalen. „'Ongelijkheid' is een mooi woord”, zegt Komlos, zelf opgegroeid in arme omstandigheden in de VS. „Ga om te begrijpen wat het betekent maar een keer kijken in de Amerikaanse binnensteden, dan weet je wat ik bedoel.”

De feiten die Komlos verzamelt, tonen slechts dat er een samenhang is tussen hoe samenlevingen zijn ingericht enerzijds en hoe de mensen eruitzien anderzijds; het bewijs dat het een het ander veroorzaakt, heeft hij daarmee nog niet geleverd. „Het zijn vermoedens, ik kan het niet bewijzen”, waarschuwt hij.

Die samenhang, die er ook in vroeger tijden al was, is op zich echter al frappant. Of het nu het oude Europa betreft, waar de adel al duidelijk langer was dan de rest van het volk, of het huidige Amerika, waar de blanke Amerikaanse vrouwen met universitaire opleiding gemiddeld vijf centimeter langer blijken dan de vrouwen zonder diploma: telkens blijkt er een samenhang te bestaan tussen maatschappelijke status en lengte.

Waar hij maar kan verzamelt Komlos zulke cijfers over het lichaam van mensen. Hoe lang zijn ze, hoe dik of hoe dun, hoe oud worden ze? Door gebruik te maken van militaire keuringsresultaten kan hij daarbij ver in de geschiedenis terug kijken.

De stagnerende Amerikaanse mannen en de wellicht al krimpende Amerikaanse vrouwen blijken daarbij niet uniek te zijn in de geschiedenis. De Britten zijn al eens duidelijk geslonken, tijdens de Industriële Revolutie. Britse 20- tot 23-jarige mannen van geboortjaar 1730, nog voor de opkomst van de fabrieken, waren bij hun keuring voor militaire dienst gemiddeld ruim 1 meter 71. De jaargang 1850, geboren in de hoogtijdagen van de Britse industrie, was liefst drie centimeter kleiner. Komlos' verklaring hiervoor is dat de landbouw en het transport in die jaren de snelle groei van de industriesteden niet kon bijhouden, waardoor de bevoorrading met voedsel van de steden moeilijker

werd en eten bijgevolg duurder. Economische vooruitgang ging zo gepaard met verslechterende voeding, waardoor kinderen gemiddeld niet groter, maar juist kleiner werden dan hun ouders. In deze tijd waren de stadsbewoners vaak duidelijk kleiner dan de plattelandsbewoners, terwijl onder de plattelandbewoners degenen die het verste weg van de steden woonden de allergrootsten waren.

In het Amerika van nu groeien de mensen overigens nog wel, zegt Komlos, maar dan in de breedte: „Van het grootste volk nog ten tijde van de Tweede Wereldoorlog zijn de Amerikanen aan het begin van de 21e eeuw een van de dikste volkeren geworden." Dat was vroeger anders: de kadetten van de West Point Academy hadden midden 19e eeuw een body mass index van 19, wat tegenwoordig zelfs in de strengste dieettest tot het advies leidt om meer te eten; de helft van deze jonge militairen woog destijds minder dan zestig kilo. Dat het gewicht van de Amerikanen sindsdien zo is toegenomen, zegt ook iets over een samenleving, vindt Komlos. „Toen ik jong was, verkocht Coca Cola nog kwartliter. Nu is een halve liter het minste, en ze verkopen inmiddels ook twee-literflessen."

Maar op dit punt is het beeld in Europa niet overal gunstiger dan in de VS. Zo worden Amerikaanse vrouwen wat het percentage te zwaren onder hen betreft nog overtroffen door de Spaansen, terwijl het percentage te dikke Amerikaanse mannen nog wordt overtroffen door Finnen en Duitsers.

Nog een maatstaf voor biologisch welzijn waar Komlos graag op wijst, is levensduur. Ook hier blijven de VS achter bij Europa: iets meer dan 77 jaar leven de mensen in de VS gemiddeld, tegen goed 78 jaar in Nederland en 79 jaar in Italië. Gezien hun enorme lengte zou Komlos eigenlijk verwachten dat de Nederlanders ook erg lang leven, maar op dat vlak moeten zij tal van anderen, onder meer de Zweden, de Japanners en de Fransen, voor laten gaan.

Komlos, de Amerikaanse onderzoeker uit München, bindt met deze cijfers in de hand nu de strijd aan met het in zijn vaderland levende idee dat de Europese verzorgingsstaten hopeloos inefficiënt zijn. „'Verzorgingsstaat' heeft in de VS een negatieve betekenis, het betekent verspilling. Dit onderzoek suggereert dat een verzorgingsstaat die zulke gezonde mensen voortbrengt toch niet zo'n verspilling kan zijn."